

Deel 1 · OUDHEID*Historische situering*

I

I. De natuurfilosofen of presocratici*Inleiding*

3

Het veranderlijke en het blijvende

5

II. De sofisten en Socrates*Inleiding*

9

A. DE SOFISTEN

10

1. Protagoras

11

2. Gorgias

12

3. Thrasymachus, Callicles en Hippias

13

B. SOCRATES

14

1. De socratische methode

15

2. De socratische ethiek

17

3. Socrates' erfgenamen

18

III. Plato en Aristoteles*Algemene inleiding*

19

A. PLATO

20

1. Biografische inleiding

20

2. Werken

20

3. Plato's denken: algemene karakterisering

22

4. De Ideeënleer

23

a. De Ideeën

23

b. De verbindingen tussen Ideeën en zichtbare wereld

24

α. Het bestaan

25

β. De kennis

25

γ. De liefde

27

δ. De ethiek en de politiek

27

5. De ziel

28

a. Religieus

28

b. Kentheoretisch

29

c. Ethisch	30
d. Biologisch-psychologisch	30
e. Kosmologisch	31
6. De politieke filosofie	33
B. ARISTOTELES	36
1. Biografische inleiding	36
2. Werken	37
3. Aristoteles' denken: algemene karakterisering	39
4. Logica	40
a. Begrip, oordeel en syllogisme	40
b. Axioma's	41
c. Definities	42
d. Categorieën	43
5. Metafysica en fysica	44
a. De vier principes	44
b. De vier oorzaken	46
c. Het 'Eerste onbewogen bewegende'	47
6. Leer van de ziel en kennisleer	48
7. Ethiek en politiek	49
a. Ethiek	50
b. Politiek	51
8. School en leerlingen	52
IV. Stoïcisme, epicurisme en scepticisme	
<i>Inleiding</i>	53
A. STOÏCISME	54
<i>Inleiding</i>	54
1. Kennisleer en natuurleer	55
2. Ethiek	56
a. Individualistische ethiek	57
b. Sociale ethiek	58
B. EPICURISME	59
<i>Inleiding</i>	59
1. Kennisleer en natuurleer	60
2. Ethiek	61
a. Hedonistische ethiek	61
b. Egocentrische sociale ethiek	63
C. SCEPTICISME	64
<i>Inleiding</i>	64
1. Kennisleer	64
2. Ethiek	66

v. Het neoplatonisme	
<i>Inleiding</i>	66
PLOTINUS	67
1. Biografische inleiding	67
2. Wereldbeeld	67
3. Religieuze ethiek	68
4. Erfgenamen	69
VI. Het vroegchristelijke denken	
<i>Inleiding</i>	70
A. KENMERKEN VAN HET CHRISTENDOM	70
B. CHRISTENDOM EN ANTIEKE FILOSOFIE	72
C. DE PATRISTISCHE FILOSOFIE	73
D. AUGUSTINUS	75
1. Biografische inleiding	75
2. Confessiones	76
3. De civitate Dei	77
Deel 2 · MIDDELEEUWEN	
<i>Historische situering</i>	79
I. Twee vroege middeleeuwse filosofen	
A. PSEUDO-DIONYSIUS DE AREOPAGIET	81
B. BOËTHIUS	82
II. De scholastiek	
A. DE VROEGE SCHOLASTIEK	84
B. DE BLOEITIJD VAN DE SCHOLASTIEK	85
1. Albertus Magnus	85
2. Thomas van Aquino	86
3. Roger Bacon	88
C. DE LATE SCHOLASTIEK	89
Willem van Ockham	89
III. De filosofie in de Arabische wereld	
A. ARABISCH-ISLAMITISCHE FILOSOFIE	90
B. JOODSE FILOSOFIE	91
IV. Twee probleemvelden	
A. DE STRIJD OVER DE UNIVERSALIA	92
B. DE VERHOUDING GELOOF-WETEN	93

Deel 3 · RENAISSANCE

Historische situering

97

I. Voornaamste filosofische stromingen

99

II. Niccolò Machiavelli

1. Biografische inleiding

101

2. De politieke filosofie

101

III. Michel de Montaigne

1. Biografische inleiding

103

2. Levenshouding en scepticisme

104

3. Ethiek

105

4. Politiek en religie

105

Deel 4 · NIEUWE TIJD

Historische situering

107

1. Periodisering

107

2. Inhoudelijke omschrijving

108

I. De filosofische systemen

Inleiding

110

A. HET RATIONALISME

111

1. René Descartes

111

a. Biografische inleiding

111

b. Utilitair wetenschapsideaal

112

c. De destructie van het schijnweten

113

d. De cartesische methode

117

e. De moraal

117

2. De occasionalisten

119

a. Arnold Geulincx

120

b. Nicolas Malebranche

120

3. Benedictus Spinoza

122

a. Biografische inleiding

122

b. Pantheïsme

123

(1) Het probleem van de vrije wil

124

(2) God is bovenzedelijk

124

(3) De natuur is niet doelmatig

125

c. Ethiek

125

d. De affectenleer

127

4. Gottfried Wilhelm Leibniz

129

a. Biografische inleiding

129

b. De substantie

131

c. De monadenleer

131

d. Het materiële aspect van de monadenleer	134
e. De beste van de mogelijke werelden	135
B. HET EMPIRISME	138
1. Francis Bacon	138
a. Biografische inleiding	138
b. Utilitair wetenschapsideaal	139
c. De bestrijding van vooroordelen	140
d. Pleidooi ten voordele van de inductie	141
2. Thomas Hobbes	142
a. Biografische inleiding	142
b. Kennisleer en methode	143
c. De politieke filosofie	143
α. De natuurtoestand	143
β. Het maatschappelijk verdrag	144
3. John Locke	145
a. Biografische inleiding	145
b. Ethiek	146
c. Politieke filosofie	146
d. Filosofie van de religie	147
e. Kennisleer	147
α. De ideeën of voorstellingen	148
β. De waarde van de kennis	150
4. George Berkeley	151
5. David Hume	152
a. Biografische inleiding	152
b. Kennisleer	153
c. Ethiek	157
II. De filosofie van de verlichting	
<i>Inleiding</i>	159
1. De Britse verlichting	160
2. De Franse verlichting	161
3. De Duitse verlichting	164
III. Immanuel Kant: het criticisme	
1. Biografische inleiding	169
2. Voorkritische en kritische periode	170
3. De theoretische filosofie	171
a. De transcendente methode	171
b. De transcendente esthetica	172
c. De transcendente analytica	173
d. Gevolgen van de transcendente esthetica en analytica	174
e. De transcendente dialectiek	175

f. Het legitieme gebruik van de rede	178
4. De praktische filosofie (ethiek)	178
a. Inleiding	178
b. De absolute morele wet	179
c. De postulaten van de praktische rede	180
5. Gevolgen	181

Deel 5 · DE NEGENTIENDE EEUW

<i>Historische inleiding</i>	183
------------------------------	-----

I. Het Duitse idealisme

A. FICHTE, SCHELLING, HEGEL	186
B. GEORG WILHELM FRIEDRICH HEGEL	188
1. Biografische inleiding	188
2. De dialectische ontplooiing van de waarheid	189
a. Eenheid van denken en zijn	189
b. De dialectiek	190
3. Fenomenologie van de geest	191
a. Van bewustzijn naar absoluut weten	191
b. De meester-knechtdialectiek	191
4. Filosofie van de geschiedenis	193
a. De ontwikkeling van het bewustzijn van de vrijheid	193
b. De list van de Rede	194
c. Hegels staatsopvatting	194
5. Hegels school	195

II. Karl Marx: de materialistische geschiedenisfilosofie

1. Biografische inleiding	196
2. De arbeidende mens	198
3. Historisch materialisme	199

III. Arthur Schopenhauer: filosofie van de Wil

1. Biografische inleiding	202
2. De wereld als wil en voorstelling	203
a. De wereld als voorstelling	204
b. De wereld als wil	205
3. De ontsnappingswegen uit een ondraaglijke situatie	207
4. Schopenhauers werking	209

IV. Het positivisme

<i>Inleiding</i>	210
------------------	-----

A. AUGUSTE COMTE	210
1. Biografische inleiding	210
2. Positivisme en religie van de mensheid	211

B. JOHN STUART MILL	214
1. Biografische inleiding	214
2. De universele wetenschappelijke methode	215
3. De verfijning van het utilitarisme	217
v. Wilhelm Dilthey: filosofie van de geesteswetenschappen	
1. Biografische inleiding	219
2. Verstaan versus verklaren	220
VI. Friedrich Nietzsche: een levensfilosofie	
1. Biografische inleiding	223
2. Drie periodes	224
a. Eerste periode	224
b. Tweede periode	225
c. Derde periode	225
3. De genealogie van de moraal	226
4. Het leven als kunstwerk	228
5. Werking	230
Voornaamste filosofen.	
Biografische gegevens, profielen, werken	233
Selectieve bibliografie	247
Personenregister	251